

Van de e-mail cirkel geplukt

Deze zomer zijn weer veel leuke libellenzaken gezien. Voor mensen die e-mail hebben kunnen zich aanmelden bij whydah@wxs.nl om de laatste nieuwtjes te horen. Voor de mensen die geen e-mail hebben hieronder enkele berichtjes die de afgelopen maanden zijn rondgestuurd. De meeste stukjes zijn 'kattelbelletjes', wellicht is het beter er niet direct naar te citeren, maar zo mogelijk voor nadere informatie contact op te nemen met de schrijvers.

Zadellibel *Hemianax ephippiger* in Alkmaar!

rondgestuurd 7 juni 2000

Helaas, helaas, zelf zie ik hem alleen maar op een kleurenfoto. Maar er is geen twijfel mogelijk: maar liefst twee dagen lang heeft een zadellibel op een en hetzelfde plukje gras in een tuin in Alkmaar-Noord gezeten. Ongetwijfeld gevelde door de storm en de lage temperatuur van zondag, werd hij op maandag gevonden door mevrouw Tamis. Deze waarschuwde Frits Jan Maas, vogelkenner en ook geïnteresseerd in insecten. Hij maakt dinsdagavond enkele kleurenfoto's: de libel was erg rustig en liet zich zelfs aanraken. Vandaag kreeg hij de kleurenfoto's terug en de twijfel over de determinatie werd daardoor niet minder. Woensdagavond belde hij mij met de mededeling dat hij vermoedelijk een zadellibel had gefotografeerd. Die foto's moest ik natuurlijk onmiddellijk zien en er is naar mijn mening geen twijfel mogelijk. Natuurlijk direct gebeld naar de familie Tamis, om te horen of de libel vandaag nog gezien was. En wat we al vreesden: het weer was vandaag prachtig, goed genoeg voor een Afrikaan. Hij was vandaag niet meer gezien en zat ook vanavond niet meer op zijn plek. Jammer, maar we zijn nu gewaarschuwd!

Harm Niesen

Vuurlibel *Crocothemis erythraea* in Noord-Holland

rondgestuurd 28 juni 2000

Gistermiddag 20 juni was ik in Scharwoude een dorpje ca. 5 km Z. van Hoorn. In een natuurontwikkelingssterrein "de Suyderbraack" zat een "rode libel", volgens enkele aanwezige medewerkers van Landschapsbeheer Noord-Holland. Wel een vroege *Sympetrum* denk je dan. Tot mijn stomme verbazing was het dus een mannetje vuurlibel. Het habitat paste perfect bij de soort: schaars begroeide (op)nieuw aangelegde vijvers en sloten op een kleibodem, vrij brak maar minder dan 400 mg. per liter, voedselrijk water. Het ex. liet zich goed zien en ruste op enkele ingeplante (!) kleine egelskoppen. Later op de avond toen er wat meer wind opstak was het ex. hier verdwenen, maar zal ongetwijfeld nu elders in het 15 ha. grote gebied verblijven.

Ben Brugge

Zuidelijke keizerlibel *Anax parthenope*

rondgestuurd 28 juni 2000

Op 7 juni hebben we tijdens het Kudde-overleg Zuid in het Vijverbroek bij Thorn/ Kessenich ongeveer op de Belgisch-Nederlandse grens met de hele groep een Zuidelijke keizerlibel (*Anax parthenope*) kunnen aanschouwen. Het dier was actief aan het jagen boven een structuurrijk begraasd grasland. Het is een prachtige soort is eenvoudig te herkennen aan zijn lichtblauwe

"zadel" op het tweede segment van zijn achterlijf dat verder bruinig is. Het was geen Zadellibel omdat die een geelbruine "basiskleur" heeft. Voorts qua gedrag veel gelijkenis met gewone Grote keizerlibel die op dit moment ook al actief is. De aanwezigheid van deze mediterrane soort wijst wellicht op een influx van andere zuidelijke en warmteminnende soorten (denk aan Vuurlibel, Zwervende heidelibel, Zuidelijke glazenmaker etc). Ik weet niet hoe vaak deze soort in Nederland is gezien, maar meer dan 5 a 10 waarnemingen vanaf 1950 zullen het niet zijn geweest! (o.a. St Pietersberg), maar dit weet de Libellenstudiegroep vast als geen ander. Ik ken de soort zelf van voedselrijke moerassen (Roemeense Donaudelta) en rietmeren in Polen (vorige week nog). Het dichtstbijzijnde vaste leefgebied is de Bovenrijn in Midden-Europa.

Gijs Kurstjens

Bosbeekjuffer op nieuwe plaatsen in Brabant.

rondgestuurd 4 juli 2000

Op 17 juni waren Gerd-Jan Pontenagel en Kees Goudsmits in het natuurontwikkelingsproject bij de Goorloop (bovenloop van de Beerze). Je kan er hier overheen stappen; het water is roodbruin van de ijzerkwel en de stroming is vrij snel. Twee jaar geleden was hier al eens een exemplaar gezien, maar het vrouwtje en vijf mannetjes *C. virgo* van nu duiden op een populatie. Op 18 juni zag ondergetekende opnieuw in een natuurontwikkelingsproject opnieuw Bosbeek-juffers en wel op de Keersop bij Dommelen, waar ook een populatie Beekrombouts zit (zie artikel in de Brachytron). Het betrof 2 mannetjes en ik hoop dat hier ook een populatie zal ontstaan zodat net als in het verleden er weer *C. virgo* op de Dommel zal vliegen.

Kees Goudsmits

Noot e-mail redactie: Op meer plaatsen is dit jaar (opnieuw) de bosbeekjuffer vastgesteld. Frans Vermeer zag rond Chaam op diverse plekken bosbeekjuffers en Dries Oomen zag minimaal twee mannetjes en een vrouwtje langs de Dinkel in Twente.

Late Vroege Glazenmaker *Aeshna isosceles*

rondgestuurd 21 augustus 2000

Afgelopen zondag 6 augustus heb ik weer eens het ven bij de Boshoverheide (Budel-Dorplein) bezocht. Naast verse Bruine Winterjuffers zag ik ook een pas uitgeslopen Vroege Glazenmaker naast zijn larvenhuidje op een stengel zitten. Zijn ene vleugel zat in de kreukels, dus lang zal hij het niet maken helaas. Opmerkelijk late waarneming lijkt mij zo. Wellicht een gevolg van de lange periode met slecht weer?

Michiel van der Weide

Ophiogomphus cecilia terug in Nederland??????

rondgestuurd 28 augustus 2000

Donderdag 24-08-'00 ben ik weer eens in het Roerdal op stap gegaan om dit keer Kanaaljuffers te zoeken. Na vele tientallen Weidebeekjuffers, een vrouwtje Breedscheenjuffer en een mannetje Beekoeverlibel werd mijn aandacht getrokken door een laag over het water vliegende libel. Dit bleek echter een Paardenbijter te zijn. Al starend over het water zag ik echter onmiskenbaar een *Gomphus* op me afvliegen. Ondanks het voorkomen van Beek- en Plasrombout was ik gelijk gealarmeerd door het late tijdstip in het seizoen. Het dier ging een meter onder mij op een uit de oever stekende blootgespoelde wortel zitten. Meteen viel het grasgroene borststuk op zodat het overduidelijk was dat ik te maken had met een Gaffellibel (*Ophiogomphus cecilia*). Toen het dier naar de overkant vloog en ik weer opstond vloog tot mijn grote verbazing en vreugde een ander dier naast mij op de oever. Ook dit was een mannetje. Ik heb

vervolgens op dezelfde oever nog minimaal 5 andere dieren waargenomen. Een dier heb ik kunnen, een vrouwtje. Ik totaal heb ik hier over een lengte van zo'n 250 meter dus 7 dieren gezien, 1 vrouwtje, 2 mannetjes en 4 onbepaalde dieren. Diverse dieren heb ik op dia kunnen vastleggen. Later in de ochtend heb ik nabij de grens met Duitsland (op zo'n 4 km van de 1e locatie) nog een dier gezien. Deze vloog op vanaf een grote grintbank. Op diverse plaatsen heb ik nog naar larvenhuidjes gezocht, zonder succes. De vraag is nu of we met een populatie te maken hebben of met een groep dieren die uit het buitenland is komen aanwaaien. Waarschijnlijk is het biotoop geschikt voor de dieren en moet vestiging mogelijk worden geacht. De Beekrombout heeft zich inmiddels met een stevige populatie in het Roerdal gevestigd (afgelopen voorjaar heb ik met V. van Schaik enkele honderden larvenhuidjes van deze soort verzameld). De toekomst zal moeten leren of het met de Gaffellibel dezelfde kant op gaat.

Rob Geraeds

Ophiogomphus cecilia langs de Roer op video vastgelegd op 30 augustus 2000 door Weia Reinboud

Gomphus flavipes in Limburg

rondgestuurd 30 augustus 2000

Op maandag 11 augustus heb ik in Ohe en Laak langs de Dillekensplas (184.7 347.2) een *Gomphus* gefotografeerd die afwijkend leek. Na het ontwikkelen van de dia's heb ik de libel nog beter kunnen bekijken en dit blijkt een *Gomphus flavipes* te zijn. Nu hebben we dus ook een waarneming in het stroomgebied van de Maas ver van de Waal af. Bovendien ligt aan de overkant van de Maas op 100 m van grenspaal 123 van de grens met België, waar deze soort nog nooit is waargenomen. De waarneming biedt de Limburgse libellenwaarnemers dit en volgend jaar weer een nieuwe uitdaging om de mogelijke uitbreiding van deze soort in Limburg te volgen.

Jan Slaats

Noot K.-D. Dijkstra. In verband met de waarneming van de rivierrombout in Limburg wil ik nog wel even wijzen op de waarneming van Johan Heffer vorig jaar (zie ook het stuk van Tim Ternaat in de laatste Brachytron). Zo staat er in de soorttekst in de atlas: "De vangst van een mannetje op de Regte Heide bij Goirle in 1999, 35 km ten zuiden van de Waal, geeft enig idee van het dispersievermogen van de imago's

(pers. med. J. Heffer)." Die Limburger hoeft dus niet uit de Maas te komen.

Onychogomphus forcipatus langs de Roer

rondgestuurd 30 augustus 2000

Het goede nieuws stopt maar niet. Vandaag werd ik gebeld door Tim Faasen die langs de Roer, waar dus afgelopen vrijdag de gaffellibel is gezien, een vrouwtje van de kleine tanglibel *Onychogomphus forcipatus* heeft gezien en gefotografeerd. Uiteraard komt hierover binnenkort meer nieuws, maar in overleg met Tim kan het nu alvast wereldkundig gemaakt worden.

Overigens voor de mensen die graag langs de Roer gaan kijken is er van diverse kanten het verzoek gekomen vooral acht te slaan op de bordjes verboden toegang. Grote delen van de Roer zijn niet toegankelijk. Namens de NVL hoop ik dat iedereen daar begrip voor toont en op deze manier niet de zaak uit de hand laat lopen zoals dat met de donkere waterjuffer vorig jaar is gebeurd. Geniet ze, maar beheers jezelf!

Robert Ketelaar

Wanneer zal de Gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*) Nederland bereiken?

Met de toegenomen inventarisatie-intensiteit van de laatste 10 tot 20 jaar in België, is het duidelijk geworden dat een aantal libellensoorten haar areaal naar het noorden uitbreidt (zie ondermeer DE KNIJF & ANSELIN, 1996; DE KNIJF, 1999). Een recent voorbeeld is *Coenagrion scitulum* (Gaffelwaterjuffer), die in 1998 voor het eerst, sinds 1973, terug in België is vastgesteld (VANDERHAEGHE, 1998)... Op een kamp van de Viezebeestjeswerkgroep (VBWG) van de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (JNM) in de Boulonnais (Noordwest-Frankrijk) in 1996, werden tot onze verwondering een aantal zeer noordelijke waarnemingen verricht van de Gaffelwaterjuffer, tot op 80 km van de Belgische grens (West-Vlaanderen). Dit was veel dichterbij België dan wat uit literatuurgegevens kon worden verwacht (VANDERHAEGHE, 1997). Twee jaar later (1998) waren de eerste nieuwe Belgische waarnemingen een feit. Het ging om 4 waarnemingen uit Belgisch Lotharingen, steeds van zwerfende individuen, op 23/6, 26/6, 4/7 en 18/7. Kort daarop is getracht een zicht te krijgen op de toestand van de soort in Noord-Frankrijk. Hiertoe zijn verschillende mensen van de Société Française d'Odonatologie (SFO) aangeschreven, en met goed resultaat! Verder werd van de 4 Belgische waarnemingen gedocumenteerde informatie bekomen. Een synthese van al deze informatie is terug te vinden in VANDERHAEGHE (1999).

Een belangrijke vaststelling is dat *Coenagrion scitulum* op meerdere plaatsen in Noord-Frankrijk tot vlakbij de Belgische grens is waargenomen; hierbij zijn ook enkele oudere waarnemingen, waarvan niet duidelijk is of het om zwervers gaat. Een duidelijke groepering van meldingen komt uit de Noord-Franse kuststreek, tot 30 km van België; verder zijn er gegevens dichtbij de Belgische Fagne-Famenne-streek en nabij de Gaume. De Belgische waarnemingen van 1998 zijn geen van alle gedaan in een geschikt habitat (zelfs: opvliegen van meerdere exemplaren uit een bloemrijke wegberm langs een drukke weg); dit geldt ook voor een waarneming op 4 km van België in 1998